

Mülâkat / Interview

Dr. Saliha Okur Gümrükçüoğlu

KADEM Yönetim Kurulu Başkanı

1975 yılında İstanbul'da doğdu. İlköğrenimini Belçika'da, liseyi İstanbul'da tamamladı. 1998 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olup aynı fakültenin "İslam Hukuku" kürsüsünde "*Cerîde-i İlmîyye'de Nakz Kararlarının Hukuki Tahlili*" adlı teziyle yüksek lisansını tamamladı.

Doktora çalışmasını 2011 yılında "*Şikâyet Defterleri Işığında Osmanlı Hukuku ve Uygulaması*" adlı eseriyle Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde bitirdi. 2011-2014 yılları arasında İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi İslam Hukuku Bölümü'nde kürsü başkanlığı ve öğretim üyeliği yaptı.

Bu süre zarfında çeşitli dernek ve vakıflarda yönetim kurulu üyeliğinde bulundu, alanıyla ilgili, panel ve çalıştaylarda görev aldı. Halen İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Tarihi Bölümü'nde öğretim üyeliği ve KADEM (Kadın ve Demokrasi Derneği) Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini sürdürmektedir.

Dr. Saliha Okur Gümrükçüoğlu

Gümrükçüoğlu'nun *Osmanlı Devleti'nde Hak Arama Özgürlüğü* ve *Osmanlı'dan Günümüze Evlatlık Kurumu ve Koruyucu Aile* adlı yayımlanmış iki eserinin yanı sıra, ulusal ve uluslararası alanlarda makale ve tebliğleri bulunmaktadır.

İngilizce bilen Gümrükçüoğlu evli ve 3 çocuk annesidir.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde kamuoyu ile paylaştığınız Kadın Haklarına Dair İlkeler Bildirgesi'ne neden ihtiyaç duyuldu? Sizi bu bildirgeyi hazırlamaya götüren etkenler neler oldu?

Kadın Haklarına Dair İlkeler Bildirgesi, KADEM'in uzun zamandır üzerinde çalıştığı, alanında uzman isimlerle, akademisyenler, hukukçular ve farklı STK'larla birlikte her kelimesini istişare ederek hazırladığı bir metin. Biz bu bildirgeyle, kadın haklarına evrensel bir yaklaşım ve güçlü bir söylem kazandırdık. Bildirgenin ayırıştırmadan, kategorize etmeden bütün kadınları kapsıyor olması da çok önemli tabi.

KADEM sekiz yıldır kadına yönelik her türlü şiddetin ve adaletsizliğin karşısında duran, kadının sahip olduğu haklara ve saygınlığa ulaşması için mücadele eden, bu konuda pek çok çalışması olan bir sivil toplum kuruluşu. Bu çerçevede bizler ulusal ve uluslararası pek çok proje gerçekleştiriyoruz. Kadınların önce kendilerinin sonra haklarının farkında olmaları ve bunları koruyabilmeleri adına çeşitli programlar düzenliyoruz. Elli farklı şehirde bulunan temsilcilerimiz vasıtasıyla binlerce kadına ulaşarak, sorunlarını tespit etme ve çözüm bulma noktasında yoğun ve zorlu bir mücadele veriyoruz.

Tabi bütün bu çalışmalarımızı gerçekleştirirken sıkça karşılaştığımız sorular, eleştiriler ve tartışmalar da oluyor. Bazen bir cümle, bazen bir tek kavram için uzun mesailer yapmak gerekebiliyor. Bu süreçte, bizim ilkesel olarak ortaya koyduğumuz kadın hakları meselesinin en temel kavramlarının dahi çok net anlaşılmadığını gördük. Bu bildirgeyle hem KADEM'in sekiz yıllık tavrını, duruşunu, söylem ve amacını yeniden özetleyelim hem uzun vadede gündelik tartışmalarda uzlaşabilmenin önünü açalım hem de kadınlara yeni ve kuşatıcı bir söz söyleyelim istedik. Böylece KADEM'in kuruluş yıldönümü olan 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde, bugüne kadar yürüttüğümüz çalışmalarımızda bize yol gösteren, benimseydiğimiz, temel inanç ve ilkelerimizi Kadın Haklarına Dair İlkeler Bildirgesi'yle kamuoyuyla paylaştık.

Bildirgede “Varoluşta eşitlik, sorumlulukta adalet” anlayışıyla çıkış yaptınız. Varoluşta eşitlik, sorumlulukta adalet derken KADEM ne demek ister biraz bunu açabilir misiniz? Siz bunu nasıl değerlendirirsiniz?

İsterseniz bu iki kavramı ayrı ayrı değerlendirelim. Varoluşta eşitlik, haddizatında insanın yaratılıştan edindiği ve korumak durumunda olduğu en temel ilke... Burada “insan” kelimesini özellikle tercih ediyoruz çünkü varoluş/yaratılış gibi temel kavramlarımızı cinsiyetten bağımsız olarak yalnızca “insan” bahsinde ele almamız gerekiyor. Bu şekilde hak ve adalet gibi kavramları da daha doğru bir idrakle ve daha sağlam bir zeminde konuşabiliriz.

Bildirgemizde, kadının insan olmasından ileri gelen haklarının, hiçbir kişi ve kurum tarafından ihlal edilemeyeceğini, söz konusu hakların ruh ve beden bütünlüğünün korunması ile inanç ve düşünce özgürlüğü, ailenin, neslin ve mülkiyetin korunması olduğunu ifade ettik. Bu temel esaslar, başta İslam dininin ana gayelerine, evrensel düşünce tarihine, kadim değerlere, insanlığın ürettiği pek çok ilke, sözleşme ve bildirgeye dayanıyor. Bu beş esas; tartışmaya, cinsiyetler arası pay etmeye veya ihlale açık değildir. Gelelim “varoluşta eşitlik” ilkesinin doğal sonucu olan “sorumlulukta adalet” esasına.

Biz adalet kavramını, bireysel ve toplumsal bir hedef olarak belirlerken aynı zamanda belirleyici ve düzenleyici ilkimiz olarak da kullanıyoruz. Alışkanlıklar, gelenek, aile ve sosyal hayattaki adaletsiz rol dağılımı, hedefimizi de temel ilkelerimizi de etkilemez. Kadın ve erkek arasında toplumdan topluma değişkenlik gösteren roller ve bu rolleri icra noktasında farklılıkların olması, varoluşta eşitlik ilkesini bozmaz. Her iki cinsin de üstlendiği rol ve sorumluluklar onlara farklı değerler yükleyebilir ancak bu değerler de birini diğerinden daha üstün kılmaz. Sorumlulukta adalet ilkesi, güçlü bir idrakin, yüksek bir ahlakın da tezahürüdür. Bu ilkenin hayata geçirilmesi, huzurlu ve güçlü aileler, birbirine eş ve dost olabilmiş kadın ve erkeklerle mutlu ve sağlıklı nesillerin de teminatıdır.

Tam da bu noktada aile ve evlilik kurumunun önemi üzerinde durduğunuzu ve bu önemi merkeze alarak birçok çalışma yürüttüğünüzü biliyoruz. Aile, evlilik kurumunun sürekliliği ve sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi konularına dair görüşleriniz nelerdir?

Aile, toplumun ana taşıyıcısı ve en kadim insan ilişkilerini barındıran yapıdır. Kadının ve erkeğin bir arada yaşamasına, mutlu ve huzurlu bir ömür sürmesine, sağlıklı nesiller yetiştirmesine imkân sağlar. Biz, kadın ve erkeği bu yapıyı ayakta tutan ‘iki insan’ olarak kabul ediyoruz. KADEM’in kadınla alakalı yapmış olduğu bütün çalışmalar bir yönüyle ailenin güçlenmesi hedefine de hizmet ediyor. Zira kadının huzurlu, güvende ve güçlü olması, eğitim ve çalışma hayatında eşit imkânlar edinmesi, yüklendiği rollerin ve sorumlulukların altında ezilmemesi, aileyi de mamur eder.

Aile içinde görev paylaşımı, adalet ve hakkaniyet zemininde, fertlerin rıza ve hukukunu gözeterek şekilde gerçekleşmelidir. Gerek aile gerekse toplumda kadının rızasının, izzet ve haysiyetinin zedelenmesi, hiçbir gerekçeyle meşru görülemez. Biz, kadına yönelik şiddetin her türüyle mücadele ederken bir yandan da şiddetin aileleri parçalamasının önüne geçmek için uğraşyoruz. Ancak bireylerinin onurunun korunamadığı, şiddetin normalleştiği, kadının emniyette olmadığı bir aile, artık aile değildir; böyle bir ev artık “mahrem alan” olarak kabul edilemez. Burada artık maalesef korunacak bir

Dr. Saliha Okur Gümrükçüoğlu

aile kalmamıştır; burada savunmamız ve korumamız gereken şiddete maruz kalandır. Hâkim toplumsal yargılar bu hakikati değiştirmez. Aileyi koruyup güçlendirmek de aile içi şiddetle mücadele etmeden mümkün olamaz.

Bildirgenizin temel ilkeleri arasında kadının dokunulmazlığına dair bir madde var. Kadının dokunulmazlığı çerçevesinde bu ilkenizden bahsedebilir misiniz?

Daha önce de ifade ettiğim gibi söz konusu “dokunulmazlık” ilkesinin muhatabı aslında insandır. Bakınız zaten bildirgemiz “insan” kelimesiyle başlıyor. “İnsan akıl ve irade sahibi özgür bir varlıktır. Varlığını şeref ve izzetle tamamlar” cümlesiyle devam ediyor. Kendisini akıl ve iradeyle, hür ve izzet sahibi olmakla tamamlayan bir varlığın ikincilliğini konuşabilir miyiz? Ya da bir sebeple bu vasıfların herhangi birini elinden alabilir miyiz? Ne yazık ki insanlık tarihi boyunca kadınlar bu ilkedен yeterince yararlanamadılar. Evet, bugün sadece ülkemizde değil, tüm dünyada kadına yönelik şiddet diye bir mesele var. Aile içinde kadını yıpratın, toplumsal hayatta ikincilleştiren, çalışma hayatında dışlayan uygulamalar var. Kadına biçilmiş roller, etiketler, engeller, toplumsal cinsiyet bakiyesi yanlış uygulamalar ve şiddet gerçeği var. O halde kadını, insan olmanın derinliği ve genişliği çerçevesinde değerlendirebilmek için önce bütün sorunları tek tek tespit etmek, sonra da çözüme odaklanmak gerekiyor. Bildirgemizde kadının temel hak ve özgürlüklerini, dokunulmazlığına dair ilkeleri açıkça ve tek tek ifade ettik.

Son zamanlarda hem Türkiye'nin taraf olduğu hem de taraf olmaktan çıktığı İstanbul Sözleşmesi üzerine tartışmalar devam ediyor. KADEM'in ortaya koyduğu Kadın Haklarına Dair İlkeler Bildirgesi İstanbul Sözleşmesi'ne bir alternatif olarak düşünülebilir mi?

Öncelikle şunu açıkça söyleyebilirim ki bu iki metin hiçbir açıdan mukayese edilemez. İstanbul Sözleşmesi şiddetle mücadelede 6284 sayılı kanunu denetleme ve mağduru koruma noktasında önemli işleve sahip olan uluslararası bir metindi. Devlet, sözleşmeden çekilme kararı aldı ancak yasa halen mevzuatta yer alıyor. İnşallah mevcut yasa güçlendirilir, uygulamadaki aksaklıklar giderilir. Ancak kadına şiddet, bizim kadın hakları konusunda mücadele verdiğimiz sorunlardan sadece bir tanesi. KADEM başta şiddet olmak üzere, kadını

ve aileyi ilgilendiren her türlü konuda sözleşme yürürlükteyken ne yapıyorsa, fazlasıyla yapmaya devam edecektir.

KADEM'in Kadın Haklarına Dair İlkeler Bildirgesi, bugün üretilmiş ve yalnızca bugüne söylenmiş bir söz değildir. Bu bildirgenin savunuculuğunu yaptığı bütün kadim değerler ve ilkeler, yeryüzünde insan yaşadığı müddetçe geçerliliğini ve değerini koruyacak özelliindedir. Bildirge, bizim sekiz yıldır güvenli bir toplum ve adil bir gelecek inşa etmek amacıyla savunduğumuz tüm ilke ve görüşlerin hülasası mahiyetinde bir metindir. En temel değerlerimizin ve evrensel müktesebatın bir tezahürüdür. Bildirgemiz, sadece şiddet konusunu değil, kadın haklarına dair vazgeçilemez ve devredilemez olarak nitelediğimiz temel hakları ve kaideleri içermektedir.

**Konuyu özetleyecek olursak Kadın Haklarına Dair İlkeler
Bildirgesiyle KADEM'in vermek istediğı temel mesaj nedir?
Bildirge sonucundan beklentileriniz nelerdir?**

Biz bu bildirmede öncelikle kadının yüklendiğı bütün sıfat ve rollerinin öncesinde "fert" olduğunu vurgulamak istedik. Kadının sıfat ve kategorilerle adlandırılmasının, makbul rollerle değer bulmasının yanlış ve zarar verici olduğunu ifade ettik. "Kadının fırsat eşitliğine ulaşması, ailede ve toplumsal hayatta adaletli sorumluluk ve rol paylaşımı, şiddetle mücadelede tavizsiz tutum gibi ilkeleri savunarak, bu en temel ilkelerin tesisi için kararlılığımızı ve mücadelemizi sürdüreceğimizi ilan ettik."

Bildirgemizi kamuoyuyla paylaştıktan hemen sonra da bir kampanyaya başlattık ve **imzamiatarim.com** adresi üzerinden bildirgemizi imzaya açtık. Çok farklı kesimlerden binlerce kadın ve erkek bildirgeye imza atarak destek oldular. Kampanyamız halen devam ediyor ve imza atanların sayısı her geçen gün artıyor. Kadın Haklarına Dair İlkeler Bildirgesi de bildirgeye verilen bu destek de sesimizin daha yüksek çıkması, sözümüzün büyük kitlelere ulaşması ve mücadelemizin daha dayanıklı olması adına çok kıymetli...

Bu değerli mülakat için *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi* adına teşekkürlerimizi sunarım.